

ABAU
CRITERIOS DE AVALIACIÓN -
LINGUA GALEGA E LITERATURA
(Cód. 02)

Xuño 2024

PREGUNTA 1. Comprensión do texto

1.1. Indique o tema do texto en dúas liñas como máximo. **(0,5 puntos)**

1.1. Tema do texto: valórase que o alumnado sexa quen de captar a esencia da temática do texto como máximo en dúas liñas.

O Samaín, o Día de Todos os Santos e o Halloween, formas culturais (e transculturais) de lembrar a morte.

1.2. Elabore un breve resumo coa información máis relevante do texto. **(1 punto)**

Comentario das tres celebracións e citadas, procedencia e diferente significación para a sociedade galega.

1.3. Explique o significado que teñen no texto as seguintes palabras: *recolleitas*, *crenza*, *xurdiu*, *caveiras*. Non son válidas as respostas só con sinónimos. **(1 punto [0.25 por palabra ben definida])**

Recolleitas: Conxunto de produtos do campo, ou dun produto en particular, que se apaña ao chegar a época, polo xeral unha vez ao ano.

Crenza: Idea que alguén ten acerca de algunha cuestión, principalmente de tipo relixioso

Xurdiu: Empezou a existir ou a ser advertido.

Caveiras: Esqueletos da cabeza.

PREGUNTA 2. Producción textual

Poden enfocalo de diferentes maneiras: a evolución das celebracións relixiosas, a importación de modelos culturais, a importancia da tradición....

Valórase a capacidade para producir un texto argumentativo coherente, ben estruturado, adecuado á situación comunicativa e correcto ortográfica e gramaticalmente. Os 2,5 puntos desagregaranse do seguinte xeito:

1. Construción textual (contido e estrutura). Coherencia. 1 punto.

Valórase:

a) A adecuada selección da información, coa presenza da información pertinente e necesaria para que o texto sexa cabalmente comprendido. Debe mostrar un equilibrio entre ser demasiado previsible (sen presenza de clixés, estereotipos, lugares comúns), e mostrar “orixinalidade gratuíta”. **Débense evitar as paráfrases do texto.**

b) A coherencia discursiva: a sucesión de enunciados do texto debe presentar asemade continuidade temática e progresión informativa, así como non introducir contradicións.

c) O adecuado emprego dos signos de puntuación.

d) A organización da información e a súa división clara en párrafos (exemplo: introdución, desenvolvemento, conclusións).

e) Uso pertinente de diversidade de conectores.

2. Adecuación léxico-gramatical e cohesión. 0,75 puntos.

Valórase a capacidade de construción de textos adecuados á situación (formal) en que estes se producen. Requírese un apropiado manexo dos rexistros da lingua, tanto nas escollas lexicais como no emprego das construcións gramaticais. Deben evitarse tanto os trazos propios da oralidade (coloquialismos) e dos textos espontáneos e non planificados, como os que amosan demasiada afectación, así como as palabras comodín. Bo manexo dos recursos cohesivos, tanto gramaticais como léxicos, é dicir, evitar as repeticións mediante o emprego dos procedementos de cohesión (gramaticais e léxico-semánticos).

Marcar e penalizar: **coloquialismos, palabras comodín, repeticións...**

Tamén se penalizarán cuestións de presentación e formato, como non subliñar os títulos das obras.

2. Corrección lingüística. 0,75 puntos.

Débense aplicar os mesmos criterios que na valoración lingüística xeral.

Observación: No caso de textos cunha **extensión manifestamente menor á solicitada**, ao punto de dificultar a súa avaliación de acordo cos criterios expostos, esta circunstancia dará lugar a unha diminución proporcionada da valoración global da pregunta.

Non se considerarán os textos (ou partes deles) que carezan da necesaria pertinencia con relación ao tema proposto.

PREGUNTA 3. Funcionamento da lingua

3.1. Indique se os catro infinitivos indicados en letra grosa poden ser conxugados e explique por que; en caso positivo, escriba a oración resultante. **(1 punto: 0,4 se están ben indicados + 0,4 se están ben explicados + 0,2 pola oración resultante correcta)**

Só pode conxugarse o segundo: “os defuntos visitaban as igrexas e as súas casas para **comeren** cos seus familiares”. Ten o mesmo suxeito ca o verbo principal, pero está separado e introducido por unha preposición.

Acabar por + inf. considérase perífrase (terminativa), e por tanto non se pode conxugar. Os dous últimos non teñen suxeito. No que respecta a *queimar*, darase por boa se non o flexionan (nalgunha das persoas con desinencia específica).

3.2. “Na actualidade en Galicia tampouco se celebra o Samaín, senón o Día de Todos os Santos”. Indique a categoría gramatical da palabra subliñada e constrúa dúas oracións máis con ela. Ademais, outras dúas coa secuencia *se non*, da cal tamén ten que indicar de que tipo de palabras está composta. **(1 punto: 0,2 pts (por cada categoría ben expresada) x3 + 0,1 x 4)**

Nesa oración, *senón* é conxunción (adversativa).

En *se non*, *se* é conxunción. Habitualmente é condicional (“*se non* o fago, non vou”). Tamén pode ser completiva: “preguntoume *se non* ía vir”. Os dous exemplos poden ser de calquera tipo.

3.3. Localice no texto cinco palabras pertencentes ao mesmo campo semántico (0,5 ptos.)

- Medidas de tempo: *inverno, días, ano, horas, verán, mes, novembro, século, outubro*
- Morte: *defuntos, morte, espíritos, cemiterios, Samain.*
- Festas: *festa, celebración, Samain, Defuntos, magosto, Halloween*
- Xentilicios: *anglosaxón, celta, irlandés, americano, gaélico*
- Relixión: *cristianismo, santos, igrexa, ritos, crenzas.*

4.1. Analice esta viñeta e explique por que existen diferente actitude na aprendizaxe segundo as linguas e cal é o papel dos neofalantes na normalización da lingua galega. *Extensión aproximada: 250 palabras. (2,5 puntos)

Análise da viñeta (0,5 ptos): a partir da conversa entre as dúas rapazas da viñeta, o alumnado pode facer un comentario sobre o pretexto da rapaza castelán falante para non falar en galego e a resposta da outra moza, que pon de manifesto a incoherencia do argumento, derivada dos prexuízos lingüísticos.

O prestixio das linguas e os prexuízos (contextualización, 1 pto.).

As diferente actitudes na aprendizaxe das linguas deriva do prestixio de cada unha delas: é diferente ante as linguas hexemónicas e ante as minorizadas. A vontade de aprender unha lingua estranxeira, coma o inglés, supera os reparos a falalo mal (o que ocorre sempre nos procesos de aprendizaxe lingüística). O mantemento dos prexuízos lingüísticos redunda na consideración de inferioridade da lingua galega por unha parte da poboación e no avance da substitución lingüística. Identifícase o prestixio co número de falantes, isto é, úsase de facto un criterio cuantitativo, non cualitativo. A sobrevaloración destas linguas conduce a desprestixiar por contraposición o galego.

A inseguridade sociolingüística de moitos mozos demostra, por unha parte, o papel do sistema educativo, incapaz de conseguir desterrar prexuízos antigos, e, por outro, que a lingua aprendida en espazos alleos ao núcleo familiar non garante o seu uso. Tamén reflicte o temor da xente nova a ser etiquetada dunha determinada maneira (política ou socialmente).

Os neofalantes e o seu papel na normalización lingüística (interpretación, 1 punto).

Calquera proceso de normalización ten como un dos seus principais obxectivos aumentar o número de falantes (amais de ampliar os ámbitos de uso). Unha das maneiras de facelo é que persoas que teñen o castelán como única ou predominante na familia e na socialización primaria se instalen parcial ou totalmente no galego ao longo da súa vida: os neofalantes. En Galicia a súa porcentaxe é aínda reducida a nivel cuantitativo, pero

teñen grande importancia desde o punto de vista cualitativo e do prestixio lingüístico. Dada a mingua continua de falantes de lingua galega e a conseguente aceleración do proceso de substitución lingüística, a figura do neofalante é primordial para asegurar o mantemento do galego como lingua do país.

4.2. A partir desta transcripción do Arquivo do Galego Oral, xustifique o bloque dialectal que lle corresponde e identifique os trazos que lle permiten caracterizalo como tal. Ademais, localice dúas formas non estándares e diga a que tipo pertencen. *Extensión aprox.: 250 palabras. **(2,5 puntos)**

O Liseo falábame a min o..., en paz estea o..., o abuelo; i-el claro, como eramos novios, pos il quiría que..., que non morrese na guerra, que viñese pa casarse cumigo e dixo, dixo: “Pos eu voume, eu voume pra que veñ'o Ghesús.” E díxenll'eu: “Non vaias, Liseo, non vaias que o que está de Dios á casa ha de vire. Tu non, non vaias.” E dixo: “Si, si, si que me marchó, si que me marchó” E marchouse voluntario. E logo despois, a aviación, pois, matouno. Viñan ca xente, e... sacábanos por elí e matábanos nos camiños e nas devesas. Ás noites viñan... ¡boeno! ¡O abuelo das Fontes cantas veces lle deu pan!: “Tomai, tomai o pan e marchaivos.”

Identificación do bloque: zona central (0,75 ptos.).

- Trazos dialectais (0,75 ptos.): *tu, il, tomái, eramos.*
- Coloquialismos (alteracións do vocalismo átono, encontros vocálicos) (0,5 ptos.): *quiría, pa, cumigo, pos, pra, pa, vire, voluntario, ca (coa), elí, i-el*
- Castelanismos (0,5 ptos.): *abuelo, novios, Ghesús, boeno*

Observacións:

- Non hai gheada (*guerra, cumigo e algo*). A palabra **Ghesus** está escrita con <gh>, segundo a convención empregada no texto, para expresar a pronuncia do castelanismo, non como <x>, senón como <h>. Non se penalizará se se explica como gheada.
- En *i-el*, a vogal do pronome ábrese por contacto coa conxunción. É un trazo fonético propio desta área, pero que pode aparecer esporadicamente noutras. Non implica que a forma do pronome sexa *el* (o guión indica o encontro vocálico).
- Non se penalizará se non chegan ás 250 palabras pero contestan correctamente as preguntas.

PREGUNTA 5. Educación literaria

Contextualice o texto na época literaria correspondente [1 punto] e explique a relevancia da narrativa infantil e xuvenil no sistema literario galego [1 punto]; cite como mínimo outros dous narradores con cadansúa obra [0,5 ptos.]. *Extensión aproximada: 250 palabras. **(2,5 puntos)**

Agustín Fernández Paz. *Contos por palabras*. 2002

Este texto de Agustín Fernández Paz pertence a *Contos por palabras*, considerado un clásico contemporáneo da literatura infantil e xuvenil galega. Publicouse a principios do século XXI, cando se deu o asentamento definitivo da literatura en lingua galega para os primeiros lectores. Entre os factores que posibilitaron este asentamento, que se datan xa na década de 1980, poden citarse condicións políticas (a fin da ditadura, chegada da democracia), educativas (a entrada da lingua galega no ensino, que demanda creacións literarias para este sector do público), coas consecuencias derivadas para a cultura en xeral: a aparición de editoriais especializadas que prestaron máis atención á materialidade

dos libros (Kalandraka, OQO, etc.), o labor de asociacións relacionadas co libro (Gáliz) e o alento dos galardóns literarios (Premio Merlín, Lazarillo, etc.).

A narrativa xuvenil sobresaí por explorar unha ampla variedade de liñas formais e temáticas apegadas ás preocupacións, conflitos e situacións cotiás do lector mozo, situándose moitas das súas obras na fronteira da literatura de adultos. A relevancia desta narrativa non se limita ao valor estético dunha serie de textos, nos que se estableceu un diálogo entre o propio e o universal, senón que salienta tamén por abrir itinerarios para formar lectores en lingua galega.

Outras das voces máis singulares da narrativa son as dos compañeiros de xeración de Fernández Paz como Xabier P. Docampo (*A casa da luz*, 2002), Fina Casalderrey (*A Pomba e o Degolado*, 2007) e Marilar Aleixandre (*A cabeza de Medusa*, 2008). A estes nomes poden sumarse os de Leticia Costas (*Unha estrela no vento*, 2000), Xosé Miranda (*Pel de lobo*, 2002), Manuel Lourenzo González (*Irmán do vento*, 2003), María Reimóndez (*Usha*, 2006), An Alfaya (*A sombra descalza*, 2006), Rosa Aneiros (*Ás de bolboretas*, 2009), Francisco Castro (*Chamádeme Simbad*, 2009), Marcos Calveiro (*O pintor do sombreiro de malvas*, 2010). [O alumnado ten que citar dúas como mínimo; aquí indícanse algúns outros para exemplificar]

Aínda que no enunciado non se pregunta especificamente polo texto, pódese avaliar positivamente se o fan (a adaptación paródica dunha materia tradicional coma a bruxería ós tempos modernos).

PREGUNTA 6. Educación literaria

Analice as características mais representativas deste poema. Contextualíceo historicamente e indique outras dúas voces poéticas da mesma época, con cadansúa obra. *Extensión aproximada: 250 palabras. (2,5 puntos)

Luís Villalta, *Música reservada*, 1991.

Contido do poema, tipo de composición, métrica, rima e figuras retóricas (1,25 ptos.)

Neste poema obsérvase a reflexión de carácter existencial, a introspección e a fugacidade das vivencias. O uso da P1 (*ascendo* v. 10) subliña o subxectivismo. O paralelismo establecido entre a música-poesía e a existencia reflíctese no léxico empregado: *sons, soan, soar, melodía, monodia, canto, ritmo, eco, voces, ouviría, música - soneto* (referencia metapoética), *palabra – o que eu son na esencia inconsciente de ser, viver, a memória*. Apréciase unha busca do sentido último das cousas, máis alá incluso das palabras (último terceto).

A seguir, preséntase en esquema algunhas das características retóricas do poema, para que sirva de guía de avaliación, aínda que se espera do alumnado (tanto nesta pregunta coma na 4 e na 5) unha resposta breve, pero redactada, non contestada de xeito esquemático.

Soneto: estrutura métrica (ABBA ABBA CDC DCD). Arte maior: 11 sílabas cada verso (hendecasílabos). Rima consonante.

Figuras retóricas: Aliteración: “en soneto de sons que soan sendo” (v. 1), encabalgamentos: “esencia / inconsciente de ser” (vv. 2-3), “ausencia / no eco” (vv. 7-8), paronomasia: *son* (verbo *ser*) / *son* (s.m.), situados no mesmo verso dos cuartetos (o segundo), oxímoron, personificación: “os sons... calasen” (v. 12).

Contextualización histórica e cita de dúas voces poéticas con cadansúa obra (1,25 ptos.)

Luísa Villalta foi unha escritora que cultivou diversos xéneros: poesía, teatro, narrativa, ensaio e proxa xornalística. Destaca sobre todo pola súa poesía, na cal se reflicte a influencia da música, pois era violinista de formación, antes de dedicarse á docencia. Dedicóuselle o Día das letras galegas de 2024.

Aínda que non se pode falar de grupos cohesivos, posto que as voces poéticas da última década do século XX son moi diversas, si se poden citar certas características comúns. Son persoas novas que xa tiveron ocasión de estudar galego, fronte ó autodidactismo das xeracións anteriores. Moitos son de orixe urbana e reflicten novas vivencias acordes cos problemas e as condicións da súa época, pois están a experimentar un enorme cambio económico, sociolóxico e cultural. Producen textos rupturistas e experimentalistas (xa desde finais da década de 1980, como os colectivos Rompente e Rontsetlz). Nalgúns autores continúa o culturalismo dos anos anteriores e, en xeral, maniféstase interese polo feminismo, o antimilitarismo o ecoloxismo ou o homoerotismo.

Algúns voces poéticas da mesma época [o alumnado só ten que citar dúas; aquí indícanse máis para exemplificar]: Ana Romaní (*Últimas mareas*, 1994), Chus Pato (*Heloísa*, 1991, *Fascinio*, 1995...), Yolanda Castaño (*Elevar as pálpebras*, 1995), Olga Novo (*Nós nós*, 1997), Lupe Gómez (*Pornografía*, 1996), Xela Arias (*Tigres coma cabalos*, 1990, *Darío a diario*, 1996), Antón Reixa (*Viva Galicia Beibe* 1994), Lois Pereiro (*Poesía última de amor e enfermidade*, 1995, *Poemas para unha loia*, 1997), Rontsetlz, *Unicornio de cenorias que cabalgas os sábados*, 1994), Antón Lopo (*Manual de masoquistas*, 1991, *Libro dos amados*, 1996).

A corrección lingüística

Amais dos contidos de cada pregunta, tamén se terá en conta a corrección lingüística do exame, que se aplicará a todas as preguntas, excepto á 2. Polo tanto, sobre a cualificación global poderase descontar ata un máximo de 2 puntos por erros. Todos se marcarán con tinta **vermella**. Poderán ser:

- **Moi graves:** Desconto 0'2 puntos cada un. Solucións alleas ao estándar no nivel morfolóxico e sintáctico, por exemplo o uso de tempos compostos ou a incorrecta colocación dos clíticos. Tamén se considerarán faltas moi graves outro tipo de erros sintácticos, como por exemplo os anacolutos.

Márcanse cun rectángulo:

- **Graves:** Desconto 0'1 puntos cada un. Solucións alleas ao estándar no nivel léxico, por exemplo o emprego de formas como **silla*, **hasta* ou **random*... Tamén se considerará falta grave a incorrecta acentuación diacrítica.

Márcanse cun óvalo:

- **Leves:** Desconto 0'05 puntos cada un. Solucións ortográficas contrarias ao estándar vixente (*b/v*, *h*, **ourense*), acentuación non diacrítica, contraccións, etc. Cada dous erros deste tipo descontan, polo tanto, unha décima (0,1). Márcanse con subliñado vermello.

Unha palabra escrita incorrectamente de forma reiterada só se contabilizará unha vez. Isto non é aplicable á incorrecta colocación dos pronomes, ao emprego de tempos compostos nin á acentuación diacrítica.